

**Голові разової спеціалізованої вченої ради,
доктору психологічних наук, професору О. І. Бондарчук
ДЗВО "Університет менеджменту освіти" НАПН України
вул. Січових Стрільців 52-А, м. Київ, 04053**

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Неграш Олени Іванівни «Прокрастинація як
чинник самореалізації майбутніх психологів», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія**

**Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-
наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України, Андрій Ігоревич Гусєв**

Ступінь актуальності обраної теми. У сучасних умовах підвищених вимог до психологічної стійкості та професійної ефективності фахівців допомагаючих професій особливого значення набуває вивчення чинників, що впливають на якість професійного становлення майбутніх психологів. Феномен прокрастинації, що традиційно розглядався виключно в негативному контексті, потребує переосмислення з позицій його потенційного ресурсного значення для особистісного розвитку. У контексті сучасних викликів – зокрема воєнного стану в Україні, підвищеного рівня стресу та невизначеності – дослідження механізмів трансформації прокрастинаційних тенденцій у ресурс самореалізації набуває особливої соціальної та наукової значущості. Особливу увагу заслуговує професійна підготовка майбутніх психологів як фахівців, здатних ефективно функціонувати в умовах кризи та надавати якісну психологічну допомогу. Отже, обрана авторкою тема є своєчасною, теоретично інноваційною й практично орієнтованою.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У результаті ґрунтовного аналізу наявних підходів до вивчення прокрастинації та самореалізації особистості дисертанткою забезпечено цілісне концептуальне осмислення досліджуваної проблематики з позицій діалектичного підходу. Науково обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель прокрастинації як чинника самореалізації майбутніх психологів. Запропонована модель охоплює трикомпонентну структуру прокрастинації (рефлексивно-регуляторний, мотиваційно-емоційний, темпорально-дисциплінарний компоненти), типологічну диференціацію (рефлексивний, перфекціоністичний, адаптивний, дифузний типи), а також систему медіаторних змінних у взаємозв'язку з самореалізацією як цільовим психологічним утворенням.

Окремо заслуговує на увагу розробка та апробація комплексного психодіагностичного інструментарію для емпіричного дослідження взаємозв'язку між прокрастинацією та самореалізацією майбутніх психологів. Застосування валідованих методик дало змогу надійно верифікувати емпіричні закономірності, що підтверджують парадоксальну природу взаємозв'язку досліджуваних феноменів. Обґрунтування ефективності екопсихологічного фасилітативного підходу до психологічного супроводу майбутніх психологів, розроблення та апробація програми «Діалектика прокрастинації: від зволікання до самореалізації» дозволили значно підвищити показники саморозвитку учасників, зменшити дисфункціональні прояви прокрастинації та покращити толерантність до невизначеності.

Крім того, розширення наукових уявлень про закономірності діалектичної взаємодії прокрастинації та самореалізації можуть бути використані для подальшого теоретичного осмислення процесів професійного становлення фахівців та розробки інтегративних моделей психологічного супроводу студентів-психологів.

Безперечно, дисертація Олени Іванівни Неграш має як теоретичне, так і практичне значення, зокрема для фахівців у галузі психології особистості,

освітніх психологів, які працюють з майбутніми психологами, а також для викладачів і кураторів, зацікавлених у створенні сприятливих умов для професійного становлення студентів-психологів.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Наукові положення і висновки, представлені в дисертації Олени Іванівни Неграш, є результатом різнобічних наукових досліджень, виконаних авторкою при вирішенні завдань, окреслених у роботі. Дослідження характеризується теоретичною, методичною й емпіричною обґрунтованістю й достовірністю.

Дисертаційну роботу відрізняє чіткість і логічність на кожному етапі її виконання, починаючи від обґрунтування наукового апарату дослідження (визначення актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань, а також ґрунтового представлення його методологічної бази і методів) і закінчуючи висвітленням розділів дисертації та формулюванням висновків.

Безсумнівною є достовірність висвітлених у роботі результатів, підкріплених різносторонніми методами статистики, включаючи факторний, кластерний та кореляційний аналіз.

Дисертація має безперечну наукову новизну та інноваційність, оскільки в ній вперше представлено концептуальні положення про механізми трансформації прокрастинації у ресурс самореалізації, що склали основу екофасилітативної матричної моделі особистісного розвитку майбутніх психологів. Важливим науковим внеском є типологізація прокрастинаційних проявів та варіантів самореалізації, що дозволяє здійснювати індивідуалізований підхід у побудові програм психологічного супроводу з урахуванням особливостей кожного типу взаємодії. Виявлені закономірності впливу медіатора – інтолерантність до невизначеності та копінг-стратегії, на характер зв'язку між типом прокрастинації і типом самореалізації майбутніх психологів, створюють концептуальну основу для подальшого поглиблення теорії професійного становлення та розширюють наукове уявлення про ресурсний потенціал прокрастинації.

Розроблено та емпірично апробовано програму екофасилітативного супроводу майбутніх психологів у вимірах прокрастинації та самореалізації, що ґрунтується на принципах екофасилітативного підходу: екологічності, еквівалентної причинності, недефіцитарності, доповнюваності, парадоксальності. Застосування програми дало змогу досягти статистично значущих змін у структурі прокрастинаційних проявів та підвищити показники самореалізації майбутніх психологів, що засвідчує її ефективність і прикладну цінність у практиці підготовки та психологічного супроводу студентів.

У роботі поглиблено та уточнено наукові уявлення щодо змісту й структури прокрастинації як багатовимірного феномену з потенціалом ресурсного використання. Розкрито концептуальне бачення самореалізації як цілісного, системного психологічного процесу, що формується у взаємодії особистісних та професійних чинників. Важливим теоретико-методологічним здобутком є обґрунтування доцільності застосування екофасилітативного підходу П.В. Лушина до супроводу майбутніх психологів, що дало змогу інтерпретувати прокрастинацію як адаптивний механізм, який за певних умов може сприяти самопізнанню та особистісному зростанню.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Кількість і обсяг опублікованих праць відповідають встановленим вимогам та демонструють належну апробацію ключових положень наукового дослідження. Зміст дисертації відображено в 10 публікаціях, серед яких 5 статей опубліковано у вітчизняних фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України; 5 публікацій у збірниках матеріалів і тезах науково-практичних конференцій.

Відсутність порушень академічної доброчесності. З аналізу тексту дисертації вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі, що підтверджено результатами перевірки рукопису дисертаційного дослідження за допомогою автоматизованих систем.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому варто відзначити високий науковий рівень розробок здобувачки за результатами проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та, водночас, вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи:

1. Обґрунтовуючи типи прокрастинації майбутніх психологів, дисертантка за результатами кластерного аналізу виокремлює рефлексивний, перфекціоністичний, адаптивний та дифузний типи. На наш погляд, дані класифікації потребують більш ґрунтовного висвітлення в контексті специфіки психологічної освіти та професійних вимог до майбутніх психологів.

2. Програма екопсихологічної фасилітації розрахована на 9 сесій, однак не достатньо обґрунтовано довгострокову стійкість отриманих ефектів. Також потребує уточнення питання адаптації програми для різних курсів навчання та рівнів підготовки майбутніх психологів.

3. Зважаючи на змістовність результатів емпіричного дослідження ролі різних типів прокрастинації у самореалізації, було б доцільним більш детальне обґрунтування практичних рекомендацій для кожного виявленого типу.

Указані зауваження й побажання в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження.

Висновок. У цілому дисертаційне дослідження Олени Іванівни Неграш на тему «Прокрастинація як чинник самореалізації майбутніх психологів» виконано на належному науковому рівні, за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

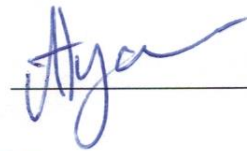
Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології та

особистісного розвитку

ІННІМП ДЗВО «УМО» НАПН України

Андрій Гусєв

